

Svenska posten firar heliga Birgitta med detta vackra block som kommer ut den 31 maj. För gravyren svarar Lars Sjööblom och för den grafiska formen Gustav Malmfors. Bilden visar en förlaga.

STORT FIRANDE NÄR HELIGA BIRGITTA JUBILERAR

av Carl-Henrik Larsson

I år är det 700 år sedan heliga Birgitta föddes, vilket kommer att firas med pompa och ståt. Bland annat hoppas man på att både påven och kungen skall komma till Vadstena den 1 juni. Den svenska posten deltar i firandet genom att ge ut två frimärken. Ett kom i januari och lagom till festligheterna i Vadstena kommer ovanstående vackra block ut. Läs här om hennes intressanta liv!

Birgitta Birgersson, mer känd som heliga Birgitta, föddes 1303 på Finsta gård i Uppland. Hon var dotter till Birger Persson, lagman över Uppland, och Ingeborg Bengtsdotter av folkungasläkten. Birgittas släkt tillhörde en av de mest förnåma i landet.

Tragisk och märklig barndom

Modern dog när Birgitta var endast tio år gammal, och hon växte därefter upp hos sin moster Katarina Bengtsdotter.

Redan som barn hade hon syner och märkliga drömmar som av omgivningen tolkades med största allvar. Helgonlegender, uppenbarelser och underverk sågs inte som någonting konstigt i 1300-talets Sverige. Därför betraktades inte heller Birgitta som särskilt udda.

En natt lär mostern ha kommit på henne knäböjd och talande med någon. När mostern frågade Birgitta vem hon talade

med skall hon ha fått till svar: "jag talar med honom som alltid hjälper mig, den korsfäste som jag sett".

Under sin uppväxt fick Birgitta en förnämlig bildning, och med tiden utvecklades hon till en betydande politisk och religiös personlighet.

Under sin livstid ingrep hon aktivt i politiska och kyrkliga förhållanden, och hon utövade också ett stort inflytande på Magnus Eriksson, kung av Sverige 1319–1364 samt av Norge 1319–1355.

Birgitta skall enligt traditionen ha tjänstgjort hos Magnus Erikssons drottning Blanka (Blanche). Hon lär dock inte ha haft några högre tankar om kungaparet, och så småningom kom Birgitta att allt mer kritisera kungen och hans förda politik.

Tiden på Ulvåsa

År 1316 när Birgitta endast var tretton år gammal, lät fadern gifta bort henne med lag-

mannen Ulf Gudmarsson på Ulvåsa i Östergötland. Även maken kom från en förnämlig släkt.

Birgitta blev en rik stormansfru på Ulvåsa, men hennes tid upptogs inte enbart av husliga plikter. Den tid hon fick över ägnade hon åt välgörenhet, och makarna lät dessutom uppföra ett sjukhus på egendomen.

Birgitta och Ulf fick åtta barn, varav fem levde till vuxen ålder. Mest känd för eftervärlden blev dottern Katarina (f. ca 1331, d. 1381). Hon kom bl.a. att leva tillsammans med modern under vistelsen i Rom.

Heliga Birgittas första vallfärd

I slutet av 1330-talet begav sig Birgitta tillsammans med maken Ulf ut på sin första vallfärd. Valfärden gick till Olav den heliges grav, belägen i Nidaros domkyrka (Trondheims

forts sid 32.

Ett mycket vackert rek. kuvert med de olika tandningsvarianterna och med specialstämpel från Vadstena. Frimärkena gavs ut 1941 och celebrerar 550-årsminnet av heliga Birgittas helgonförklaring.

Detta vackra frimärke gavs ut i januari i år och visar en skulptur av Johannes Stenrat som finns i Kråksmåla i Småland. Frimärket som har graverats av Piotr Naszarkowski, har tryckts i två färger ståltryck.

forts från sid 31.

domkyrka). Resan till Norge, som gjordes till fots, lär ha tagit 30 dagar.

Väl hemma i Östergötland dröjde det inte länge förrän Birgitta och Ulf återigen begav sig ut på vallfärd. Denna gång (1341–1342) gick färden till Santiago di Compostella i Spanien, där aposteln Jakobs grav enligt traditionen skall finnas.

På återvägen insjuknade Ulf och det var stor fara för hans liv. Men till Birgittas stora lättnad tillfrisknade maken.

För Ulf innebar händelsen en religiös väckelse, och väl hemma lät han bosätta sig i närheten av cistercienserkloster i Alvastra i Östergötland, där han bodde fram till sin död 1344.

Stora upplysningens tid

Efter makens död blev det Birgittas tur att bosätta sig vid

klostret i Alvastra. Där bodde hon till omgivningens förundran, i en gäststuga i fem år.

Denna period i hennes liv brukar kallas för den stora upplysningens tid. Uppenbarelserna som bestod av både syn- och hörsel förnimmelser, blev allt vanligare. I synerna lär hon förutom Jesus och jungfru Maria, även ha sett Johannes döparen.

Sina uppenbarelser, som Birgitta också nedtecknade på svenska, berättade hon för klosterföreståndaren Peter Olovsson (Petrus från Alvastra), som lät översätta dem till latin.

Magister Mattias (eg. Mats Övedsson, d. 1350), kanske en av de mest lärda gestalterna i Sverige vid denna tid, granskade dessutom uppenbarelserna ingående. Han hade studerat i Paris och där gjort sig ett namn som bibeltolkare och filosof.

Magister Mattias utövade ett

starkt religiöst inflytande på Birgitta, och han fungerade som hennes biktfarer före hennes avresa till Rom.

Under en vistelse på kungsgården i Vadstena skall Birgitta i en uppenbarelse fått en befallning om att instifta ett kloster. Klostret skulle vara ett dubbelkloster med både munkar och nunnor, men abbedissan skulle vara ledande över munkarna.

År 1346 donerade kungaparet kungsgården till klosterstiftelsen. Det enda problemet var att Birgitta behövde få klosterregeln godkänd av påven.

Heliga Birgitta far till Rom

Vid denna tid förhöll det sig som så att påven inte bodde i Rom, utan i Avignon i Frankrike. Påvarna hade nämligen förpassats till Avignon i den så kallade "babiloniska fångenskapen" (1309–1377). Det var ingen fångenskap i egentlig mening, utan bara ett sätt från statsmaktens sida att hålla kyrkans maktanspråk på en kontrollerad nivå.

Birgitta som var stark motståndare till att påven vistades i Avignon, vägrade att bege sig dit. År 1349 reste Birgitta istället till Rom dit hon och hennes följe anlände tre månader efter avresan.

Hon hoppades att påven skulle komma till staden redan 1350. I en av sina syner hade Birgitta nämligen sett påven och den tysk-romerske kejsaren träda in i staden samtidigt. Detta stärkte den envisa svenskan än mer i sin förhoppning om påvens snara ankomst.

Dottern Katarina som följt modern till Rom, fick en tid efter ankomsten vetskap om att hennes man dött hemma i Sverige. Därför beslöt Katarina att stanna vid moderns sida i väntan på att få klosterregeln godkänd. Även två av Birgittas söner, Birger och Karl, fanns med i Rom.

Den långa väntan

Åren gick och ingen påve kom.

Heliga Birgittas sista vallfärd gick till det heliga landet (Palestina). I Betlehem skall hon i en syn ha fått se ett naket Jesusbarn med jungfru Maria knäböjd vid dess sida. Denna syn kom att få stor inverkan på kyrkokonsten. Tidigare hade nämligen Jesusbarnet avbildats lindat och jungfru Maria liggande. På detta vackert graverade frimärke utgivet av Österrike 1970, syns förutom Jesusbarnet och jungfru Maria även Josef och de tre herdarna.

Vad gjorde då Birgitta för att fördriva tiden? Hon besökte olika helgonplatser och gick runt i de många kyrkor som fanns i Rom, och överallt blev hon till en början mycket vänligt bemött. Ryktet hade nämligen spritt sig hela vägen från Sverige om kvinnan med de märkliga förmågorna.

Upphållet klarades med hjälp av underhåll från Sverige. Människor skickade gåvor ner till Birgitta i Rom, bl.a. en guldkrona som hon och hennes närmaste kunde leva på i ett helt år.

När inte gåvorna räckte till var tiggeri enda utvägen. På så sätt visade Birgitta också solidaritet med de mindre bemedlade.

Men det var inte alla som

såg på henne med blida ögon. Birgittas kritik av det andliga tillståndet i staden väckte heta känslor. Förutom att hon beskylldes för att vara en häxa inträffade också pöbelupplopp. Det var dock inget som i högre grad påverkade henne.

Mötet med påven

Efter nästan arton års väntan anlände påven Urban V (f. ca 1310, d. 1370) till Rom 1367.

Birgitta träffade påven flera gånger och diskussionerna fördes med hjälp av tolk. Birgitta talade knagglig latin blandat med svenska, medan Urban V:s latin bröt på franska.

Året därpå kom den tysk-romerske kejsaren Karl IV på besök. Påven mötte honom utanför Rom och tillsammans träd-

de de in i staden. Birgitta berättade för Urban V att hon många år tidigare fått denna händelse uppenbarad för sig. Det hade hon dessutom vittnen på.

Detta stärkte påvens tilltro till Birgitta, och 1370 gav han henne ett reserverat erkännande om att få grunda två kloster i Vadstena, ett för munkar och ett för nunnor. Detta lyckades man dock kringgå.

Kyrkan hade 1215 beslutat om att inga nya ordnar fick grundas och det var dessutom förbjudet att inrätta dubbelkloster. Birgittinorden (eller Salvatorsorden) godkändes som en underavdelning till den redan existerande Augustinorden.

forts sid 34.

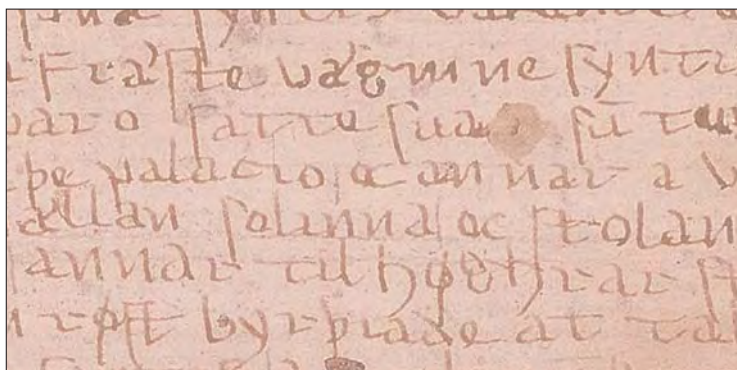
På detta norska frimärke från 1930 visas Nidaros domkyrka (Trondheims domkyrka). Kyrkan som är uppförd över Olav den heliges grav anlades 1152. Hit gick heliga Birgittas och maken Ulfs första vallfärd i slutet av 1330-talet.

Dottern Katarina genomdrev 1378 efter moderns död, påvlig stadfästelse av klosterregeln, och 1384 invigdes klostret i Vadstena som det första

dubbelklostret för både munkar och nunnor.

Resan till det heliga landet
Urban V tröttnade med tiden

Prov på heliga Birgittas handskrift, som lagts som bakgrund på det vackra jubileumsblocket som den svenska posten ger ut den 31 maj, och som vi visar på sidan 30.

på Rom och ville återvända till Avignon. Birgitta som var kritisk till beslutet påstod att hon fått påvens framtida öde uppenbarat. Hon skulle i en syn ha sett Urban V gå en kvalfylld död till mötes om han envisades med att återvända till Frankrike.

Påven vägrade att lyssna på sådana dumheter och 1370 begav han sig hem. Tillfällighet eller ej – kort efter ankomsten till Avignon avled Urban V.

Birgitta hade länge längtat efter att få komma till det heliga landet (Palestina). I sällskap med Katarina och sina två söner Birger och Karl, lämnade Birgitta Rom i november 1371.

Tragiskt nog avled sonen Karl i Neapel, men inte ens sons död satte stopp för resplanen.

Väl tillbaka i Rom 1373 var Birgittas krafter brutna, och bara en liten tid efter hemkomsten avled hon.

Sveriges enda "riktiga" helgon

Dottern Katarina återvände till Sverige och ledde organisationsarbetet av det då ej ännu invigda klostret. Hon avled 1381, tre år innan klostret i Vadstena invigdes.

År 1391 blev Birgitta helgonförklarad och hon är det enda svenska helgon som kanoniserats av katolska kyrkan.

Hennes efterlämnade skrifter utgörs bland annat av sju böcker uppenbarelser samt en åttonde bok med uppenbarelser av politisk art. Flera av hennes nedtecknade uppenbarelser kan ses som politiska stridsskrifter, och de visar att hon var insatt i dåtidens kyrkliga och politiska förhållanden.

Hennes uppenbarelser bör ses som en del av det senmedeltida fromhetslivet, som var starkt påverkat av mystiken. Den senare medeltiden präglades av en stark personlig fromhet med mystisk karaktär, där helgon- och relikkult samt vallfärder utgjorde centrala inslag. Det är ur detta perspektiv heliga Birgitta bör studeras. □